

การเผยแพร่และประยุกต์ใช้หลักการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรม

การประชุมวิชาการเนื่องในปีสากลแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ ในวันที่ 4 สิงหาคม 2553 เปิดเวทีในเรื่องของการเผยแพร่และประยุกต์ใช้หลักการในเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ ระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดเก็บและแสดงทรัพยากรชีวภาพ และหน่วยงานผู้ให้ทุน ให้คำแนะนำและแลกเปลี่ยนกรณีศึกษาและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพ

ในภาคเช้าเป็นการนำเสนอหลักการและข้อกำหนดในการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ที่กำหนดให้มีการขออนุญาตเพื่อขอความเห็นชอบล่วงหน้าจากประเทศผู้ให้ทรัพยากร และให้มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยุติธรรมเมื่อมีการเข้าถึง โดยได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดทำให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย ทั้งในรูปแบบของความร่วมมือในการวิจัย และผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินเมื่อการใช้นั้นมีผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

- กรณีศึกษาที่นำเสนอในมุมมองของผู้แทนสถาบันการศึกษา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหิดล ส่วนใหญ่จะเกิดจากการที่นักวิจัยขาดความรู้ ความตระหนักในเรื่องของการแบ่งปันผลประโยชน์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การที่นักวิจัยมักคิดว่าตนเป็นเจ้าของผลงานแต่เพียงผู้เดียว และการจัดทำข้อตกลงที่เสียเปรียบเนื่องจากการขาดความรู้ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเน้นให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างความตระหนักให้กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น

- การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ในส่วนของสัตว์ ปัจจุบันมีแนวโน้มการใช้สารพันธุกรรมจากสัตว์ป่าเพิ่มมากขึ้น โดยการเข้าถึงต้องดูในบทบาทที่เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับทรัพยากร และการแบ่งปันผลประโยชน์ควรดูว่ามีผลประโยชน์ใดบ้างที่สามารถแบ่งปันกันได้ ซึ่งผลประโยชน์ควรมีความต่อเนื่องและเป็นไปเพื่อการส่งเสริมความร่วมมือในการอนุรักษ์

- การดำเนินการตามระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550 นั้น ยังคงมีปัญหาทั้งในเรื่องของการไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ระยะเวลาในการขออนุญาตที่ใช้เวลานาน ปัญหาในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการรายงานผลการวิจัย

ในขั้นตอนต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการวิจัยและพัฒนา

ภาคบ่ายเป็นการนำเสนอบทบาทและหน้าที่ของระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเข้าถึงและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ ในการประสานและเชื่อมโยงการดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

- ในส่วนของพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กฎหมายภายในฉบับเดียวที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช ในมาตรา 52 ยังไม่มีการ

ดำเนินการใดๆ เนื่องจากกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา สำหรับสัตว์น้ำในความดูแลของกรมประมงนั้น เป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 และพระราชบัญญัติสวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ซึ่งการจะทำข้อตกลงหรือแบ่งปันผลประโยชน์ควรเป็นไปในทิศทางที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการจัดสัตว์น้ำของชาวประมง

- การดำเนินการในเรื่องของจุลินทรีย์ ควรดูให้ครอบคลุมทั้งจุลินทรีย์ที่เป็นเชื้อโรค จุลินทรีย์ที่ใช้ในการเกษตรและอุตสาหกรรม โดยการส่งเชื้อโรคในส่วนของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จะมีการจัดทำข้อตกลงในรูปแบบของ Material Transfer Agreement ที่ให้นำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยได้ หากเกินกว่านั้นจะต้องมาเจรจากันอีกที

- ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติอยู่ระหว่างการร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งคงต้องไปดูว่า นอกจากจะเป็นไปเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญาแล้ว ควรเน้นให้ครอบคลุมการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นด้วย

ข้อสรุปที่ได้จากการประชุม นอกจากให้มีการเผยแพร่และสร้างความตระหนักแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะนักวิจัย ในเรื่องของการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์แล้ว ยังเน้นให้ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพตามกฎหมายภายในประเทศและพันธกรณีของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยในการแบ่งปันผลประโยชน์ควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว